

اهداف بازیگران از عضویت در گروه چهارجانبه ضد تروریسم تاجیکستان ، پاکستان، چین و افغانستان

فرزاد رضانی بونش

پژوهشگر مسائل منطقه ای

شمس

با حضور ژنرال راحیل شریف فرمانده ارتش پاکستان، ژنرال فنگ فنگویی رئیس ستاد ارتش چین، ژنرال قدم شاه شهیم رئیس ستاد ارتش افغانستان و رئیس ستاد نیروهای مسلح تاجیکستان در نشست مشترک در شهر ارومچی در استان سین کیانگ چین اعضا بر همکاری و تعامل در راستای مبارزه با تروریسم و افراط گرایی به عنوان اصلی ترین تهدید منطقه، محور اصلی فعالیت های گروه چهارجانبه «مکانیسم چهارجانبه هماهنگی و همکاری» توافق کردند و در نشست مشترک بر تشکیل یک گروه چهارجانبه مبارزه با تروریسم توافق شد.

در واقع این نتیجه پیامد نشستها و مذاکرات ماه های اخیر برخی رهبران چین و تاجیکستان در پکن ، دیدار فرماندهان ستاد کل ارتش های چین، تاجیکستان و پاکستان ، سفرهای نماینده ویژه چین در امور امنیتی و مبارزه با تروریسم ، سفر «فان فنگهوی» رئیس ستاد کل ارتش چین به کابل و تاکید بر ضرورت تدوین ساختار حقوقی همکاری های چهارجانبه برای استفاده آینده نیروهای مسلح مذاکرات «ارومچی» به نتیجه رسید. در این بین اگر به مشترکات چهار کشور در این گروه چهارجانبه یا مکانیسم بنگریم هر چهار طرف متعهد شده اند که تمام توان خود را در مسیر همکاری های چهارجانبه برای ایجاد صلح و ثبات در منطقه و به ویژه در چهار کشور عضو این گروه به کار گیرند. در این راستا بی گمان تبادل اطلاعات، ظرفیت سازی برای مبارزه با تروریسم، برگزاری تمرین های مشترک در زمینه مبارزه با تروریسم و برگزاری دوره های آموزشی، تصمیم گیری در حوزه فعالیت های این گروه چهارجانبه، بطور مشترک و جمعی و با مشورت هر چهار عضو ، انجام اقدام ها و فعالیت این گروه چهارجانبه در چارچوب مقررات و قوانین بین المللی و سازمان ملل و ضرورت احترام به تمامیت سرزمینی و حاکمیت ملی کشورها و عدم تجاوز و مداخله در امور داخلی دیگر کشورها مد نظر اعضا است و اعضای چهارجانبه نوین امیدوارند با این اقدام بتوانند سد رشد تروریسم و افراط گرایی در منطقه از جمله پیدایش گروه های دهشت افکنی و افراطی نوین شوند و امنیت و ثبات را به ویژه به افغانستان و پاکستان بازگردانند. در همین راستا نوشتار زیر به اهداف بازیگران از عضویت در گروه چهارجانبه ضد تروریسم تاجیکستان ، پاکستان، چین و افغانستان می پردازد.

اهداف و نگاه پاکستان:

ساخت دهلیز اقتصادی چین و پاکستان جزئی مهم از کمربند اقتصادی راه ابریشم است و یکی از اهداف پاکستان، کمک به امنیت طرح راهرو اقتصادی مشترک چین-پاکستان بوده است. اگر نیک بنگریم باید گفت فرمانده ارتش پاکستان علاوه بر حضور در نشست چهارجانبه، با همتای چینی خود درخصوص امنیت طرح راهروی اقتصادی مشترک چین-پاکستان گفت و گو کرد. لذا هر چند پاکستان بارها با وجود برخی تعهدات در نشست های بین المللی و اقدامی امنیتی عملی در صحنه افغانستان نکرده است اما اگر سخنان ژنرال "راحیل شریف" را مورد توجه قرار دهیم اکنون نقش فعال تری برای تحقق امنیت حداقل در راستای منافع دوجانبه چین و پاکستان دارد و بی شک تشکیل اتحاد چهار جانبه پاکستان، چین، افغانستان و تاجیکستان برای تقویت مبارزه با تروریسم تأثیر بسزایی دارد. گذشته از این برای پاکستان کمک های نهادهای امنیتی چین در حوزه رویارویی با سرویس های اطلاعاتی هند مهم می باشد. چرا که هند دارای شبکه گسترده و بانفوذ در بین گروه های مذهبی و قومی پاکستان چون سند و پنجاب و بلوچستان می باشد. بنابراین می تواند از پتانسیل چین در این حوزه بهره جوید. همچنین با توجه به نوع اتهامات موجود بازیگران مختلف در مورد نوع بهره گیری ابزاری از گروه های تندرو حضور در این اتحاد حداقل بار روانی فشار بر پاکستان را کاهش میدهد و رویکردهای اعلانی آن را برجسته تر میکند.

اهداف افغانستان و تاجیکستان

دو کشور فارسی زبان تاجیکستان و افغانستان، حدود یک هزار و 400 کیلومتر مرز مشترک دارند و امنیت ملی جمهوری تاجیکستان با امنیت و ثبات در کشورهای عضو اتحاد و به ویژه افغانستان گره خورده است. در این بین ورود برخی نیروهای طالبان در خاک تاجیکستان، نگرانی از افزایش نیروهای طالبان در منطقه جنگل و قندوز، خطر درگیری شبه نظامیان طالبان و گروه های سلفی با سربازان مرزی تاجیکستان و... فرصت های همکاری امنیتی را در چارچوب این تشکل نوین را افزایش داده است. به علاوه دهشت افکن های بیگانه در کنار طالبان نوعی تهدید امنیتی دو جانبه شمرده می شوند. بنابراین گسترش همکاری در اتحاد چار جانبه امری گریز ناپذیر است. گذشته از این در سالهای گذشته حضور نیروهایی از تاجیکستان و افغانستان در بدنه داعش اعلام شده و در واقع خطر رو به افزایش داعش و گسترش پیامدهای آن به منطقه آسیای مرکزی و افغانستان در کنار حضور برخی عناصر داعش با ملیت عرب، چچن، ازبک، تاجیک و تلاش آنها جهت حضور و نفوذ در میتواند پروژه ای ضد تاجیکی - افغانی نیز باشد. در این حال شکست های داعش در عراق و سوریه و خطر بازگشت به منطقه و افغانستان وضعیت را ناخوشایند تر میکند بنابراین تشکیل این کار گروه چهار جانبه می تواند راهکار مناسبی باشد.

همچنین تامین امنیت مرزها و مساله ورود فزاینده مواد مخدر به تاجیکستان تهدیدی برای تاجیکستان است. در این بین با توجه اینکه

افغانستان بزرگترین تولید کننده مواد مخدر در جهان است منافع ملی تاجیکستان اقتضا می کند که به همکاری با مکانیسم نوین امنیتی به رهبری چین نیز بیاندیشد و به بالا بردن سطح امنیت سرزمین های مرزی و همکاری و مبارزه با تندر و افراطگرایی منجر گردد. در این حال هر چند منشور سازمان پیمان امنیت جمعی حق حضور اعضای چون تاجیکستان در دیگر اتحادیه های نظامی را نمی دهد ولی به نظر میرسد رهبران دوشنبه حضور در اتحاد چهار جانبه نوین را به عنوان فرصت بین منافع روسیه و چین و دست یافتن به سود بیشتر بدانند. در کنار این نیز با توجه به رقابت دهلی نو و پکن به نظر میرسد رهبران افغانستانی تلاش میکنند تا در کنار درخواست های پکن در مورد کاهش گسترش نفوذ هند و میزان وابستگی نیروهای امنیتی افغان از آمریکا، غرب، کمک های اقتصادی و نظامی بیشتری از چین دریافت کنند. در این بین هر چند کابل به شدت از حضور در هر گونه همکاری علیه هند پرهیز می کند اما کمک های نظامی پکن را نیز دریافت میکند.

اهداف و رویکرد چین:

چهار کشور عضو اتحاد از توانایی گوناگونی برخوردارند و تا حدود زیادی دارای منافع ناهمخوان و دایره تنشها و اختلافات دو جانبه در بین اعضا در سالهای گذشته بسیار بوده است اما در این ائتلاف چین مهمترین برنده این ائتلاف است و اهداف گوناگونی را از آن پیگیری میکند. در این میان هر چند چهار طرف در نشست افتتاحیه گروه چهارجانبه چین، پاکستان، افغانستان و تاجیکستان در ارومچی تاکید کردند که این گروه چهارجانبه مبارزه با تروریسم علیه هیچ کشور یا نهاد بین المللی نیست. اما این گروه چهارجانبه در وضعیتی تشکیل شده است که گروه چهارجانبه دیگری معروف به گروه چهارجانبه صلح افغانستان با ترکیب نسبتا مشابه (بدون چین و عضویت آمریکا) که با وجود تشکیل نشست ها و جلسات متعدد نتوانسته کمکی به صلح افغانستان نکرده است. در این بین اتحاد نوین از نظر شکلی و محتوایی ممکن است به سازمان پیمان امنیت جمعی به رهبری مسکو شباهت های زیادی داشته باشد. یعنی در حالی که نقش نخست را در سازمان پیمان امنیت جمعی مسکو دارد، اما در این ساختار نوین چین نقش روسیه را بر عهده خواهد داشت. این رویکرد از نگاهی میتواند تلاش چین در زمینه برعهده گرفتن نقش بیشتر امنیتی در آسیای مرکزی و انجام اقدامات موازی با سازمان همکاری شانگهای یا حتی رقابت دو ستون اصلی در شانگهای نیز تلقی گردد.

در بعد دیگری از نگاه پکن در حال حاضر تروریسم، افراط گرایی و تفکرات جدایی طلبی به طور جدی صلح و ثبات منطقه ای را تحت تاثیر قرار داده و دولت چین به این نتیجه رسیده است که تروریسم و بی ثباتی در منطقه، بزرگترین مانع در اجرای طرح احیای راه ابریشم دریایی و زمینی (در سال 2013 توسط رئیس جمهوری این کشور مطرح شد) و پیشرفت طرح راه ابریشم کمتر از تصور است لذا همکاری چهار جانبه را راهی برای موفقیت برنامه احیای راه ابریشم و همچنین ریشه کن

کردن پدیده تروریسم در مناطق مرزی خود در غرب میدانند. در این رویکرد در واقع چین از افزایش نقش داعش در منطقه و سین کیانگ می‌هراسد و با توجه به تکیه داعش به نقض حقوق مسلمانان در چین، حضور شهروندان چینی در بین دهشت افکن‌های داعش، بسترهای فرهنگی و دینی مشترک سین کیانگ با منطقه و.. خطر بازگشت تندروهای چینی از راه افغانستان به چین احساس ناامنی بیشتری می‌کند. بنابراین با وجود امکان حضور پررنگتر داعش در افغانستان چین میتواند از اتحاد نوین بر ضد تهدید داعش بهره‌برند. در این چارچوب کمک از نیروهای امنیتی کشورهای عضو جهت رویارویی با هر گونه فعالیت‌های مستقیم علیه چین (نظیر اقدامات گروه‌های جدایی طلب اویغور) و خنثی سازی گروه‌های تندرو چون حرکت ترکستان شرقی و داعش در حالی مد نظر پکن است که از نگاه پکن گروه دهشت افکنی نوینی نیز در منطقه بویژه در آسیای مرکزی افراط‌گرا بوده و سرمایه‌گذاری‌ها، جان و مال کارگران و نیروهای چینی را تهدید میکنند. در کنار این چینی‌ها معتقدند جدا از تلاش برای مهار افزایش تولید و قاچاق مواد مخدر در کنار افزایش همکاری‌های امنیتی و دفاعی، حمایت بیشتر دولت چین از نیروهای امنیتی افغانستان، افزایش کمک‌های بیشتر نظامی چین به افغانستان میتوانند کانالی برای حضور در روند مذاکرات صلح دولت کابل و طالبان و صلح ملی و فراگیر و مهار تهدیدها بیابند.

علاوه بر این در نگاهی بدبینانه میتوان گفت بنیان ائتلاف چهارگانه نظامی بین چین، تاجیکستان، افغانستان و پاکستان زمینه برای حضور نیروهای مسلح پکن در خارج و استقرار واحدهای ارتش چین در مسیر دهلیز اقتصادی را فراهم می‌کند. یعنی اکنون پکن می‌تواند گسترش منافع خود در خارج از کشور و نیاز به نگرهبانی مناسب آنها را از رویکردهای سیاست خارجی خود بداند و در کنار راضی کردن پاکستان به همکاری بیشتر نظامی در راستای اهداف خود برای حفاظت از طرح «یک کمربند - یک راه» و دالان اقتصادی پاکستان چین نیز بیانیدشد.